

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ ТА ІНШИХ КРАЇНАХ

ОПАНАСЕНКО Олена Олександрівна - старший науковий співробітник науково-дослідного відділу проблем військового та міжнародного гуманітарного права науково-дослідного центру Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УДК 342.565.4: 342.951

В статті аналізуються моделі адміністративної юстиції англосаксонських стран и восточноевропейской модели административной юстиции на примере таких стран, как Болгария, Великобритания, Казахстан, Германия, Россия, Франция, США. Рассматривается влияние моделей административного судопроизводства на систему принципов административного права в разных странах.

Ключові слова: адміністративне право, адміністративний процес, адміністративна юстиція, модель адміністративної юстиції англосаксонських країн, східноєвропейська модель адміністративної юстиції, принципи адміністративного права.

Постановка проблеми

Інтеграційні процеси, що панують у світі, не можуть обійти правову сферу, у тому числі й адміністративний процес. Ігнорування їх не може бути виправданим ні в теоретичному, ні в практичному плані. Завдання полягає в тому, щоб при розробці цього законодавства повною мірою було використано досвід інших країн з урахуванням тих правових традицій, які склались в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми

Науково-теоретичне підґрунтя статті склали наукові праці фахівців у галузі адміністративного права та процесу, проблем становлення адміністративного права в інших країнах. Так аналізу адміністративного

права європейських країн присвячені роботи таких авторів як: Авер'янова В., Боботова С., Бребана Г., Ведель Ж., Деречь В., Козиріна О., Пухтецької А., Пушкарч О., Тимошенко І., Школик А. та ін. Адміністративну юстицію в контексті європейського досвіду та пропозиції для України розглядали Георгієвський Ю., Коліушко І., Куйбіда Р. та ін. Аналізу особливостей адміністративного права Російської Федерації присвячені роботи Бахраха Д., Хазанова С., Деміна О., Салищевої Н., Хаманевої Н. та ін. Проблемам адміністративного права та адміністративно-процесуального права Сполучених Штатів Америки присвячені роботи Лав М., Лафітського В., Нікєрова Г. та ін.

На нашу думку, порівняльний аналіз досвіду здійснення адміністративного судочинства в інших країнах має стати підґрунтям подальшого вдосконалення системи принципів адміністративного судочинства як в Україні, так і в інших країнах, тому метою даної статті буде аналіз систем принципів адміністративного права деяких європейських країн, Російської Федерації, Казахстану та США.

Виходячи з даної мети, поставлено такі завдання:

- провести аналіз моделі адміністративної юстиції англосаксонських країн та східноєвропейської моделі адміністративної юстиції;
- визначити особливості різних моделей адміністративного судочинства на

прикладом Болгарії, Великобританії, Казахстану, Німеччини, Російської Федерації, Франції, США;

- висвітлити вплив моделей адміністративного судочинства на систему принципів адміністративного права в різних країнах.

Виклад основного матеріалу

У сучасному світі процес інтеграції охоплює найрізноманітніші сфери, у тому числі й адміністративне судочинство. Більшість авторів вважає, що існують дві моделі адміністративної юстиції – модель адміністративної юстиції англосаксонських країн та східноєвропейська модель адміністративної юстиції. Так у своєму дослідженні «Адміністративна юстиція» у розділі «Моделі адміністративної юстиції закордонних країн» Георгієвський Ю.В. зазначає, що причину існування вищеназваних моделей можна побачити у відмінних концепціях права, яких дотримуються правові доктрини статутної та прецедентної систем права [11].

На початку ХХ ст., так само як і сьогодні, існувало два підходи до практичної організації адміністративної юстиції, які відображали протилежні погляди на цей правовий інститут: перший підхід полягав у підпорядкуванні питань публічного права компетенції загальних судів (доктрина єдиної юстиції), а другий – у підпорядкуванні питань публічного права компетенції адміністрації у вигляді особливих судово-адміністративних колегій, які засновувалися б у відомстві управління (доктрина спеціальних адміністративних судів). Цим двом напрямкам теоретичної думки відповідали дві системи організації адміністративної юстиції на практиці: єдина адміністративна юстиція створювалася в Англії, Північно-Американських Штатах, Швейцарії, Данії, Норвегії, Бельгії; система спеціальних колегій була встановлена у відомстві управління у Франції, Іспанії, Португалії, а також у Пруссії та інших німецьких державах [19, с. 495].

Аналізуючи сучасний стан цього питання, автори колективної монографії «Адміністративна юстиція: європейський досвід

і пропозиції для України» зазначають: «У світі склалися два основні варіанти організації судового вирішення адміністративних спорів. Один з них втілений у більшості розвинутих країн континентальноєвропейської (статутної) системи права і передбачає існування в межах судової влади окремої спеціалізованої гілки адміністративних судів (Франція, Німеччина, Італія, Польща, Туреччина) або спеціалізованих адміністративних палат у структурі загальних судів (Іспанія, Нідерланди, Швейцарія). Безумовною перевагою такої моделі є професіоналізм і досвідченість професійних суддів, виходячи з їхньої чіткої спеціалізації. Особливістю цієї моделі полягає також в існуванні особливої процедури розгляду судами адміністративних справ» [6, с.12].

Іншим варіантом організації судового вирішення адміністративних спорів є так звана модель адміністративної юстиції англосаксонських країн. «У державах англосаксонської (прецедентної) системи прав повноваження щодо розгляду позовів проти адміністрації належать загальним судам (Велика Британія, Канада, США). Даний підхід дозволяє уникнути труднощів, які інколи виникають у країнах, що дотримуються попередньої моделі, при обранні особою компетентного суду у зв'язку з множинністю різних судів. Однак досвід всетаки показує, що контроль над адміністрацією з боку загальних судів не є неодмінно кращою гарантією для захисту прав громадянина [10; 12; 13].

У деяких країнах, наприклад Італії, особливістю системи є те, що суперечки, що стосуються публічної адміністрації, можуть розглядатися як адміністративними трибуналами (спеціалізованими органами адміністративної юстиції), так і судами загальної юрисдикції.

Для досвіду України у вдосконаленні системи адміністративної юстиції цікавим є аналіз моделі адміністративної юстиції англосаксонських країн. Як зазначає Георгієвський Ю.В.: «Для цієї моделі характерно створення адміністративних судів у межах відповідних відомств. Такі суди не утворюють єдиної самостійної системи. Подібні судові установи створюються для розгляду

окремих адміністративних спорів, їх існування не перешкоджає зацікавленим особам звертатися до загального суду для захисту своїх порушених прав» [11].

Англосаксонська система організації адміністративної юстиції є характерною для таких країн як Великобританія [2; 22; 24; 25] і США [2; 15; 16]. У цих країнах адміністративні спори між громадянами та управлінням (у рамках здійснюваного контролю за управлінням) розглядають суди загальної юрисдикції (поряд із цивільними справами). Таким чином, англосаксонська система адміністративної юстиції виходить з доктрини рівності всіх посадових осіб перед судом і неприпустимості вилучення чиновників з-під юрисдикції тих же судів, з якими мають справу інші громадяни.

Розглянемо деякі питання розвитку адміністративної юстиції у Великобританії. Цей процес пов'язаний з прийняттям в 1958 р. Закону «Про трибунали і розслідування», який створив єдину правову основу для функціонування квазісудових органів, що розглядають адміністративні спори (трибунали по земельних спорах, у справах про страхування, із питань будівництва, комунальних податків і зборів, ліцензування, трудових спорах, міграції; трибунали з питань, пов'язаних з психічно хворими особами, та ін.) [24].

Англосаксонська система органів адміністративної юстиції являє собою адміністративні трибунали, що розглядають в рамках встановленої квазісудової процедури адміністративно-правові спори між громадянами або юридичними особами, з одного боку, та органами управління – з іншого. Процедура розгляду даних спорів являє собою особливу процесуальну форму, неодмінним змістом якої є дотримання таких традиційних принципів процесу, як гласність, змагальність, безпосередність, можливість оскарження прийнятого рішення та ін. (виділено нами). Процедура в британських трибуналах менш складна та формалізована, а фінансові витрати сторін менш значні порівняно з адміністративними установами США [25].

Процедура розгляду спорів адміністративними трибуналами встановлюється спе-

ціальними положеннями й регламентами, які приймаються адміністративними органами. Єдиного процесу тут не існує, проте принциповим є те, що скарги розглядаються адміністративними трибуналами в порядку позовного провадження. Разом із тим цій процедурі притаманні деякі особливості, які співвідносяться і з судовими процедурами, дотриманням принципів судочинства (гласність, змагальність, безпосередність і т. і.); наявність певних стадій у процесі (підготовка справи до слухання, розгляд, прийняття рішення, можливість його оскарження); встановлення процесуального статусу учасників розгляду адміністративного спору і термінів у судочинстві. Протокол засідання трибуналу, як правило, не ведеться; участь адвоката є не обов'язковою; не існує строгих процесуальних правил збирання, дослідження та оцінки доказів; іноді справа може бути розглянута за відсутності сторін [22].

У Великобританії не існує закону, в якому встановлювалися б всі випадки законного втручання судів у діяльність адміністрації і в сам адміністративний процес. Судам надано право вирішувати, які дії чи рішення можуть ними анулюватись. Як було вже зазначено, головною ланкою в наглядовій діяльності загальних судів за адміністрацією є перевірка наявності доказів в обґрунтуванні адміністрацією своїх дій або рішень. Відсутність доказів або їх недостатність однозначно веде до скасування адміністративного рішення. В окремих випадках законодавчими актами над трибуналами встановлюються апеляційні органи, що розглядають скарги на рішення трибуналів тільки з юридичної точки зору [25, с.723].

У США також не прийнятий єдиний правовий акт, в якому встановлювалися б найважливіші питання адміністративної юстиції. Особливістю системи американської адміністративної юстиції є те, що адміністративні спори можуть розглядатися як квазісудовими адміністративними установами, так і судами загальної юрисдикції. Головним нормативним актом вважається Федеральний Закон про адміністративну процедуру 1946 р. (у ред. Закону 1981 р.,

іноді його називають «Адміністративний процесуальний акт»; він містить набір стандартів і процедур). Більшість американських штатів мають власні аналогічні адміністративно-процесуальні закони [18].

У США не існує спеціального адміністративного судочинства зі специфічними адміністративними судами; разом із тим управлінські спори, крім загальних судів, яким віддається пріоритет, розглядаються також патентними, податковими судами та адміністративними суддями, які діють відокремлено від органів управління [15].

Федеральний закон про адміністративну процедуру встановлює правила вирішення спору відповідним органом адміністративної юстиції. Такій процедурі притаманні риси всякого адміністративно-процесуального розгляду: діють принципи судочинства; встановлюється процесуальний статус учасників процесу; послідовне вчинення процесуальних дій у рамках традиційних стадій процесу; компетенція органу адміністративної юрисдикції на різних стадіях виробництва; рішення, прийняті органами адміністративної юрисдикції [16, с. 117-118].

Французька система адміністративної юстиції [7; 8; 9; 18] визнана класичною для континентальноєвропейської (статутної) системи права. Вона характеризується наявністю спеціальних судових органів (адміністративних трибуналів), які розглядають тільки спори за позовами громадян до органів управління, які порушили їх права, тобто всі скарги на акти (дії) органів управління, за винятком скарг, що підлягають юрисдикції по першій інстанції Державній Раді (скарги на президентські і урядові декрети, акти, видані міністрами або з організацій загальнонаціонального значення) і організаційно практично не відрізняється від цивільних судів [9, с. 67]. Таким чином, оцінка дій адміністративного органу в умовах поділу влади вилучена зі сфери судової юрисдикції і зосереджена в рамках самої адміністрації. Разом з тим, на думку Бреба-на Г., французька адміністративна юстиція – це самостійна гілка правосуддя, чия мета – регулювати конфлікти між громадянами й органами державного управління або між

самими органами та установами, а також виносити рішення, засновані на нормах адміністративного права [8].

До адміністративних судів відносяться регіональні (загальні адміністративні суди) і спеціалізовані адміністративні суди (Рахункова палата, дисциплінарні суди, суди з питань соціального забезпечення), апеляційні суди і Державна Рада (Вищий адміністративний суд Франції, який одночасно виступає як головний консультант уряду з питань управління) [21, с. 108-117].

Французький адміністративно-судовий процес включає в себе процесуальні правила, характерні і для цивільного процесу. Разом з тим він відрізняється і особливими процедурами. Адміністративний суд не має права порушити провадження самостійно, для цього необхідна позовна заява. Діяльність органів французької адміністративної юстиції побудована на демократичних принципах адміністративного процесу. Для адміністративно-судового розгляду характерний принцип змагальності. Кожна зі сторін має можливість ознайомлення з інформацією і будь-якими документами, наявними в справі. Сам адміністративний суддя зобов'язаний займати в процесі активну роль, тобто, забезпечуючи громадянину правовий захист, повинен сам намагатися зібрати відсутні матеріали та докази. Водночас суддя досліджує тільки ті питання, які були перед ним поставлені. Отже, прийняте по справі рішення має ґрунтуватися лише на вимогах, які були вказані в позовній заяві.

Теперішня французька модель організації адміністративної юстиції характерна не тільки для Франції, але й для Німеччини, Бельгії, Італії, Нідерландів, Люксембургу, Греції та інших розвинених країн. Безперечно, що процесуальна форма здійснення адміністративного судочинства кожної країни залежить від національних особливостей державного механізму та її правової системи, але є очевидним, що сьогодні кожна розвинута держава, удосконалюючи свою правову систему, намагається відділити адміністративне судочинство від загального. Інше питання щодо реалізації такого задуму, оскільки відокремлення ад-

міністративної юстиції залежить від матеріальних, організаційних та формальних можливостей самих країн [20].

Українська система адміністративного судочинства подібна до системи, яка склалася в Німеччині. Німецька система характеризується наявністю в системі судових органів спеціальних адміністративних судів, що є, як й інші суди, незалежними та підкоряються тільки законам [2; 14]. Параграф 1 Положення про адміністративне судочинство, яке було прийняте у ФРН в 1960 р. (з останніми змінами від 1996-1997 рр.), визначає, що адміністративне судочинство здійснюється незалежними від адміністративних органів судами.

Система адміністративного судочинства Німеччини включає три інстанції: Адміністративний суд землі (суд першої інстанції); Вищий адміністративний суд землі (апеляційна інстанція); Федеральний адміністративний суд (касаційна інстанція).

Як і у Франції, у Німеччині адміністративне судочинство ґрунтується на принципі так званого «розшукового» («інквізиційного») процесу, тобто суд (суддя) зобов'язаний самостійно й за своєю ініціативою добувати відсутні, на його думку, докази з метою винесення справедливого, об'єктивного та законного рішення. Цей принцип подібний до такого принципу адміністративної юстиції України, як офіційне з'ясування всіх обставин у справі.

Інша модель адміністративної юстиції, яка є цікавою для аналізу, – східноєвропейська модель, якій притаманне віднесення повноважень щодо вирішення адміністративних спорів до компетенції загальних судів, які розглядають адміністративні спори за загальними правилами цивільного судочинства за деякими винятками (Угорщина), або до компетенції адміністративних судів, які є структурною частиною системи загальних судів (Болгарія, Польща та ін.) [1]. При цьому деякі спори розглядаються в адміністративному порядку уповноваженими органами з дотриманням норм адміністративного процесу [11].

Західний сусід України – Польща – має значний досвід у сфері адміністративної юстиції. Адміністративна юстиція була відро-

джена в Польщі 1 вересня 1980 року, коли почав діяти Вищий адміністративний суд, створений згідно із Законом від 31 січня 1980 року. На сьогодні Вищий адміністративний суд має дев'ять місцевих осередків і діє на підставі Закону від 11 травня 1995 року про Вищий адміністративний суд, який, окрім організації цього суду, регулює порядок здійснення адміністративного судочинства. Адміністративне судочинство в Польщі на сьогодні є одноінстанційним, тобто судові рішення Вищого адміністративного суду є остаточними й оскарженню не підлягають. Перегляд судових рішень цього суду можливий тільки в порядку надзвичайної ревізії до Найвищого суду, право на яку має обмежене коло найвищих посадових осіб [23, с. 239-251].

Цікавим, на нашу думку, є модель адміністративного судочинства Болгарії, яка базується на системі демократичних принципів. Так, згідно з главою II «Основні принципи» Адміністративного Кодексу Болгарії, виокремлюються наступні принципи адміністративного судочинства: законність (ст.4); здійснення акту вищої ступеня (ст.5); співмірність (ст.6.); істинність (ст.7.); рівність (ст.8); службове начало (ст.9); незалежність і неупередженість (ст.10); швидкість та економічність процедури (ст.11); доступність, відкритість та прозорість (ст.12); послідовність і передбачуваність (ст.13); мова (ст.14). П.1. ст. 9 «Принцип службового начала» Адміністративного Кодексу Болгарії, у цілому, відповідає за змістом принципу офіційності в адміністративному судочинстві України. Його зміст є наступним: «Відповідно до умов, зазначених у законі, адміністративний орган зобов'язаний ініціювати, проводити повний адміністративний розгляд на свій розсуд..., якщо докази, які були надані, є недостатніми» [4].

У травні 2013 року Російська Федерація зробила значний крок вперед у розвитку адміністративної юстиції, прийнявши в Державній Думі «Кодекс про адміністративне судочинство» у першому читанні. До цього часу в Російській Федерації не існувало єдиного кодифікованого документа з цих питань. Новий кодекс буде регулювати порядок оскарження рішень органів

влади, ліквідації політичних партій та засобів масової інформації, збору податків і обов'язкових платежів. Адміністративним судочинством займатимуться спеціальні колегії судів загальної юрисдикції. При цьому чиновники та державні органи повинні будуть самі відстоювати в суді свою правоту[3].

У проекті передбачена ст. 8. «Здійснення правосуддя на засадах змагальності та рівноправності сторін», яка міститься наступні пункти: «1. Правосуддя в адміністративних справах здійснюється на засадах змагальності та рівноправності сторін. 2. Суд, зберігаючи об'єктивність і неупередженість, здійснює керівництво процесом, роз'яснює заявникам їх права та обов'язки, попереджає про наслідки вчинення або невчинення процесуальних дій, із метою забезпечення рівноправності сторін, сприяє громадянам у реалізації їхніх процесуальних прав, створює інші умови для всебічного та повного дослідження доказів, встановлення фактичних обставин і правильного застосування законодавства при вирішенні адміністративних справ. 3. Суд у випадках, коли відповідно до цього Кодексу адміністративним відповідачем є громадянин, здійснює перераховані у частині другій цієї статті обов'язки і щодо адміністративного відповідача» [3].

Важливим, на нашу думку, є те, що процеси побудови моделі адміністративної юстиції відбуваються і в таких пострадянських країнах, як Грузія (Адміністративно-процесуальний кодекс прийнятий у 1999 р.), Молдова (у 2000 р. прийнятий Закон «Про адміністративний суд»), Вірменії (у 2008 р. вступив в силу Адміністративно-процесуальний кодекс). Так, із затвердженням в 2009 р. Президентом Республіки Казахстан Концепції правової політики Республіки Казахстан на період з 2010 до 2020 року, ситуація у сфері захисту прав приватних осіб у відносинах з органами влади змінилася. Зараз посадовими особами та громадськістю обговорюється Проект Адміністративно-процесуального кодексу республіки Казахстан [5].

Це ще раз підкреслює, що розвиток адміністративної юстиції в різних країнах

сприяє демократичним змінам у цих країнах, зокрема, із питань захисту прав, свобод й інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій.

Висновки

У результаті порівняльного аналізу досвіду здійснення адміністративного судочинства в інших країнах були зроблені наступні висновки:

- на сучасному етапі існують дві моделі адміністративної юстиції – модель адміністративної юстиції англосаксонських країн та східноєвропейська модель адміністративної юстиції. Причину існування даних моделей можна побачити у відмінних концепціях права, яких дотримуються правові доктрини статутної і прецедентної систем права;

- моделі адміністративної юстиції континентальних держав властива спеціальна система адміністративних судів, створених для розгляду всіх адміністративних спорів – від судів нижчого до судів середнього і вищого рівнів. Така система діє відокремлено від системи загальних судів. У такому випадку адміністративні суди формально незалежні від адміністративних органів або перебувають у відносному підпорядкуванні цим органам. Саме цей розподіл впливає й на систему принципів, яка складається в адміністративному праві різних країн;

- теоретико-пізнавальне, а також прикладне значення компаративного вивчення питань адміністративної юстиції пояснюється тим, що адміністративно-правові системи закордонних країн втілюють загальні тенденції розвитку сучасної державності, а також особливості історичного розвитку окремих країн;

- мова не може йти про чисто механічне використання іноземних моделей адміністративного судочинства чи державного управління. У питанні про запозичення позитивних доробок адміністративного права інших країн слід дотримуватися зва-

женості, а також враховувати реалії української національної правової системи;

- становлення й розвиток систем адміністративної юстиції є результатом послідовної реалізації ідеї поділу влади, створення балансу особистих і публічних інтересів. Адміністративна юстиція – один з небагатьох інститутів демократичної, правової держави, започаткований не в англо-американському конституціоналізмі, а в державно-правових системах романо-германської сім'ї;

- на основі порівняльного аналізу багатьох систем адміністративної юстиції закордонних країн зазначаємо, що запровадження в Україні адміністративної юстиції шляхом створення системи спеціалізованих адміністративних судів було великим кроком уперед у розвитку адміністративного судочинства.

Перспективою подальших розвідок у цьому напрямі, на нашу думку, є необхідність більш глибокого вивчення інститутів адміністративної юстиції з точки зору не тільки інституціонального підходу (організація адміністративних судів), а й концепції адміністративного судочинства (процесуальні аспекти діяльності, поведінкові орієнтації суддів, їх соціальний статус і установки, доступність адміністративного судочинства).

Література

1. Административная юстиция в новых европейских демократиях: Практ. исслед. в сфере адм. права и процесса в Болгарии, Эстонии, Венгрии, Польше и Украине. Пер. с англ. П. Ф. Кирпенко, А. И. Мороз. / Ред. Д. Дж. Галлиган и др. – К.: АртЕк; Будапешт: ОСИ/КОЛПИ, 1999.– 688с.
2. Административное право зарубежных стран. Учебное пособие. // Авт. кол.: Гудошников Л.М., Жданов А.А., Козырин А.К, Никеров Г.И. и др./ Под ред. Козырина А.Н. – М.: Изд-во СПАРК, 1996. – 229 с.
3. Административный кодекс России (Проект) № 381232-4, внесен для рассмотрения в Государственную Думу Верховным судом Российской Федерации. // <http://constitutions.ru/archives/6826>.
4. Административный Кодекс Болгарии. // Вступил в силу с 12.07.2006. В ред. от 12 мая 2009. // <http://bulgaris.ru/Admkodeks.html>.
5. Административный процессуальный кодекс республики Казахстан (Проект).// <http://worldconstitutions.ru/archives/875>.
6. Административна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України / Авторі-упорядники І. Коліушко, Р. Куйбіда. – К.: Факт, 2003. – 536с.
7. Бахрах Д. Н. Административное право России: учеб. / Д. Н. Бахрах, С. Д. Хазанов, А. В. Демин. – М.: Норма–Инфра–М, 2002. – 623 с.
8. Боботов С. В. Административная юстиция Франции: доктрина и практика // Советское государство и право. – 1981. – № 6. – с. 127-132.
9. Брэбан Г. Французское административное право: Пер. с фр. Васильев Д.И., Карпович В.Д.; Под ред. и со вступ. ст. С. В. Боботова. – М.: Прогресс, 1988. – 488 с.
10. Ведель Ж. Административное право Франции / [пер. с франц. Л. М. Энтина]; под ред. М. А. Крутоголова.– М.: Прогресс, 1973. – 512 с.
11. Ведерникова О. Н. Административная юстиция (опыт зарубежных стран) // Судебная реформа: итоги, приоритеты, перспективы. //Матер. конф. Сер. «Науч. докл.». – № 47. – М.: МОНФ, 1997. – С. 52-60.
12. Георгиевский Ю.В. Административная юстиция: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 – теория управления; административное право и процесс; финансовое право; информационное право/ Ю. В. Георгиевский. – Харьков, 2003. – 18с.
13. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право / [В. Б. Авер'янов, В. А. Дерещ, А. М. Школик та ін.]; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К.: Юстініан, 2007. – 288 с.
14. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз / переклад з французької/. – К., 1996. – 358с.
15. Костарева Т. А. О судебной системе ФРГ// Журнал российского права. – 1997. – № 8. – С. 128-138.

АНОТАЦІЯ

В статті аналізуються моделі адміністративної юстиції англосаксонських країн та східноєвропейської моделі адміністративної юстиції на прикладі таких країн як, Болгарія, Великобританія, Казахстан, Німеччина, Російська Федерація, Франція, США. Розглядається вплив моделей адміністративного судочинства на систему принципів адміністративного права в різних країнах.

SUMMARY

The article analyzes the model of administrative justice Anglo-Saxon countries and the Eastern European model of administrative justice in the case of countries such as Bulgaria, Great Britain, Kazakhstan, Germany, Russia, France, the United States. The influence of models of administrative justice system on the principles of administrative law in different countries.

16. Лав М. К. Административное право в Соединенных Штатах // Сборник статей. – М.: Прогресс, 1992. – С. 185-201.

17. Лафитский В. И. Административная юстиция в США // Журнал российского права. – 1997. – № 7. – С. 117-125.

18. Общая теория прав человека: Учебник. / Под ред. Е. А. Лукашевой. – М.: НОРМА, 1996. – 520 с.

19. Стариков Ю. Н. Административная юстиция: История, теория, перспективы. / Монография. – М.: НОРМА, 2001. – 304с.

20. Стариков Ю. Н. Курс общего административного права. – В 3 т. – Т. II: Государственная служба. Управленческие действия. Правовые акты управления. Административная юстиция. – М.: Из-во НОРМА, 2002. – 600 с.

21. Французский досвід побудови адміністративних судів/ Адміністративний суд

України (збірник наукових праць).– Київ, 2009. <http://www.info-library.com.ua/books-book-183.html>.

22. Цолдер Э. Защита прав человека во Франции // Государство и право. – 1992. – № 12. – С. 108-117.

23. Lyall F. An Introduction to British Law. – Baden-Baden, 1994. – S. 124-126 (Administrative jurisdiction. – S. 32-33).

24. Malec J., Malec D. Historia administracji i myśli administracyjnej. – Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. – Kraków, 2000. – S. 239-251.

25. Smith S., De Woolf H., Jowell J. Judicial Review of Administrative Action. – London, 1995.

26. Wade E.C.S., Bradley A. W. Constitutional and administrative law. – London; New York, 1985. (Ch. 37: Administrative justice). – S. 701-733